

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัดพระธรรมกายเป็นวัดที่มีนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ ให้ความสนใจเข้ามาศึกษา ในหลายด้าน โดยที่ผู้ศึกษามีทั้งฝ่ายที่มองวัดพระธรรมกายในแง่บวก และฝ่ายที่มองในแง่ลบ ใน ส่วนของสาธารณชน การที่วัดพระธรรมกายเป็นข่าวทางสื่อมวลชน จึงทำให้วัดเป็นที่สนใจของ ประชาชน จนอาจกล่าวได้ว่า วัดไทยที่ชาวบ้านรู้จักผ่านทางสื่อมวลชนมากที่สุดวัดหนึ่งในสังคม ไทยก็คือวัดพระธรรมกาย ในแง่วิชาการนั้นนักวิชาการจำนวนมากเห็นว่า วัดพระธรรมกายเป็น ขบวนการทางพระพุทธศาสนาแนวใหม่ ที่ขยายตัวออกมาจากคณะสงฆ์แนวจารีต โดยผู้ที่มีมองเช่นนี้ มักชี้ว่า ขบวนการพระพุทธศาสนาแนวใหม่ในเมืองไทยที่สำคัญมีอยู่ 3 สำนักด้วยกันคือ ธรรมกาย สันติอโศก และสำนักของท่านพุทธทาส สำนักทั้งสามนี้มีโลกทัศน์และความเข้าใจในเรื่องพุทธ ธรรมต่างกัน เฉพาะวัดพระธรรมกายนั้นสิ่งที่เป็นจุดเด่นมากที่สุดอย่างหนึ่ง ก็คือการบริหาร องค์กรที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ การที่วัดพระธรรมกายมีระบบการบริหารองค์กรเช่นนี้ มีทั้ง ผู้ที่มองในแง่ลบและแง่บวก ฝ่ายที่มองในแง่ลบแสดงความเป็นห่วงว่า การจัดการองค์กรเชิงรุกเช่น นี้ อาจไม่สอดคล้องกับหลักการของพุทธศาสนา ในขณะที่ฝ่ายที่มองในแง่บวกเห็นว่าการจัดการองค์ กรตามแนวทางสมัยใหม่ของวัดพระธรรมกาย เป็นสิ่งที่ต้องเกิดตามเงื่อนไขของยุคสมัย และเท่าที่ ปรากฏวัดพระธรรมกายสามารถทำงานอย่างกว้างขวางประสบความสำเร็จ เนื่องจากมีระบบการ บริหารงานขององค์กร จะเห็นว่าปัญหาทั้งหมดนี้ เกิดมาจากการที่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยในเชิงลึก อย่างเพียงพอว่า วัดพระธรรมกายมีระบบการพัฒนานุเคราะห์ขององค์กรในรายละเอียดเป็นอย่างไร ระบบที่ว่ามันเกิดมาจากความคิดอย่างไร และที่สำคัญที่สุดคือระบบที่วัดพระธรรมกายสร้างขึ้นนั้น สอดคล้องหรือว่าขัดแย้งกับหลักการของพุทธศาสนาหรือไม่

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าว เพราะเล็งเห็นความสำคัญที่วงวิชาการ และสังคมจะได้ประโยชน์จากความรู้ความเข้าใจในเชิงลึก โดยมุ่งศึกษาเรื่องการขัดเกลาทางสังคม และพัฒนานุเคราะห์ของวัดพระธรรมกาย ซึ่งเป็นวัดในพระพุทธศาสนาที่มีบทบาทเด่นมากที่สุดวัด หนึ่งในประเทศไทยปัจจุบัน และดูเหมือนจะเป็นวัดที่สร้างกระแสความเห็นที่แตกต่างกันในหมู่ชาว พุทธไทยมากที่สุดในปัจจุบันด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคม และการพัฒนาบุคลากรภายในวัดพระธรรมกายได้แก่ พระภิกษุ สามเณร อุบาสก และอุบาสิกา และการพัฒนาบุคคลภายนอกได้แก่ ประชาชนและเยาวชน ในด้านการสรรหา การพัฒนา การธำรงรักษา และการใช้ประโยชน์
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการขัดเกลาทางสังคมและการพัฒนาบุคลากรของวัดพระธรรมกาย ผ่านกรอบหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อตอบปัญหาว่าในท้ายที่สุดแล้ว ระบบการขัดเกลาทางสังคมและการพัฒนาบุคลากรสอดคล้องกับพระธรรมวินัยหรือไม่อย่างไร

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตรอบคลุมสิ่งที่จะศึกษาค้างนี้

ก. พระภิกษุ สามเณร ที่บรรพชาอุปสมบทและจำพรรษา ณ วัดพระธรรมกาย และผ่านกระบวนการอบรมและคัดเลือกของวัด โดยจำพรรษาอยู่ที่วัด ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป

ข. อุบาสก และอุบาสิกา ที่ทำหน้าที่เต็มเวลา เป็นสมาชิกสามัญ (เจ้าหน้าที่ประจำ) ของวัด และผ่านขั้นตอนการอบรมที่วัดจัดให้ ทำงานในวัดตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ศึกษาศิล 8 เป็นปกติ

ค. ประชาชน และเยาวชน ศึกษาเฉพาะประชาชนและเยาวชนที่เข้าอบรมในโครงการใดโครงการหนึ่งของวัด

สำหรับช่วงเวลาที่ศึกษา จะเริ่มศึกษาดังแต่การเริ่มต้นมีบุคลากรของวัด คือเริ่มมีผู้สนใจมาปฏิบัติธรรม และมีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ประจำ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 จนถึงปี พ.ศ. 2545

1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิเคราะห์ผลของการวิจัยเมื่อศึกษาหลักการพัฒนาบุคลากรและการขัดเกลาทางสังคมของวัดพระธรรมกายแล้ว สอดคล้องกับหลักการของพุทธศาสนาหรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยได้ใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทในการตีความ โดยใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นหลักในการวิเคราะห์

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

พระภิกษุ คือพระภิกษุที่ผ่านการอบรมธรรมทายาทและอุปสมบทหมู่โครงการใดโครงการหนึ่งของวัดพระธรรมกาย และมีระบบความเป็นอยู่ตามกฎระเบียบที่วัดกำหนด

สามเณร คือสามเณรที่ผ่านการอบรมสามเณรของวัดพระธรรมกาย และเป็นสามเณรนวกะ และสามเณรประจำของวัด มีระบบและความเป็นอยู่ตามกฎระเบียบที่วัดกำหนด

อุบาสก คือ บุคลากรฝ่ายชายที่ผ่านการอบรมธรรมทายาทและอุปสมบทของวัดพระธรรมกาย รักษาศีล 8 และทำงานเป็นบุคลากรประจำของวัด มีระบบและความเป็นอยู่ตามกฎระเบียบที่วัดกำหนด

อุบาสิกา คือ บุคลากรฝ่ายหญิงซึ่งผ่านการอบรมโครงการใดโครงการหนึ่งเพื่อเป็นอุบาสิกา และทำงานประจำที่วัด มีระบบและความเป็นอยู่ตามที่วัดกำหนด

สาธุชน คือ ประชาชนทั่วไปที่มาฟังธรรม และปฏิบัติธรรมที่วัดพระธรรมกาย เป็นระยะเวลาหนึ่ง

เยาวชน คือ เด็กชาย หญิงอายุไม่เกิน 20 ปี มาวัดพระธรรมกายเป็นระยะเวลาหนึ่ง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ความรู้ที่เป็นระบบเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการจัดการทางสังคมและการพัฒนาบุคลากรภายในวัดพระธรรมกาย ได้แก่พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และภายนอกได้แก่ประชาชนและเยาวชน

2. ได้ความรู้ว่ากระบวนการจัดการทางสังคมและการพัฒนาบุคลากรของวัดพระธรรมกาย สอดคล้องกับพระธรรมวินัยหรือไม่อย่างไร และในกรณีที่ผลการวิจัยสรุปว่าสิ่งที่วัดพระธรรมกาย ดำเนินการ โดยภาพรวมสอดคล้องกับพระธรรมวินัย สิ่งที่วัดพระธรรมกายกระทำก็อาจเป็นตัวอย่างศึกษาสำหรับวัดอื่นๆ ที่ต้องการทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโอกาสต่อไป หรือในกรณีที่ผลการวิจัยสรุปว่ามีบางสิ่งบางอย่างไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย ผลการศึกษา ก็จะเป็นประโยชน์แก่วัดพระธรรมกายเองที่จะได้พิจารณาข้อค้นพบนั้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์โดยรวมของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยและในโลก

1.7 สมมติฐานในการวิจัย

ผู้วิจัยมีสมมติฐานว่า

1. วัดพระธรรมกายมีกระบวนการจัดการทางสังคมและพัฒนาบุคลากรของวัดในรูปแบบของการสรรหา การพัฒนา การธำรงรักษา และการใช้ประโยชน์
2. กระบวนการจัดการทางสังคมและพัฒนาบุคลากรของวัดสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย